

VERBA VOLANT, SCRIPTA MANENT

Anca URSACHE

*Facultatea de Drept, Universitatea "Nicolae Titulescu", București, Romania
anca_ursaketcaciuc@yahoo.com*

Diana KIBAK

*Facultatea de Litere, Universitatea Națională Yurii Fedckovich,
Cernăuți, Ucraina
kibakdiana@gmail.com*

ABSTRACT: Verba volant, scripta manent.

The famous Latin proverb, „Verba volant, scripta manent” adapted to the idea that „Words fly away written ones remain” or rediscovered in its original version with its diametrically opposite meaning, „Scripta manet, verba volant” pretextualized by the necessities of the times in the formula the „(Spoken) words fly away, but written ones remain (forgotten)”, in one way or another, both supporters and opponents of each of the variants pronounce on the dematerialization, in the time’s dust of the enchanted speech, or immersed in the brass of time of the graphic principle. Rhetoric or redaction? In all types of human communication, winged words or perennial signs, like polished diamonds, that are worn to ensure our evolution. We are, moreover, the universal successors of an immaterial heritage inherent to human nature - the „rational animal” (zōon logon ekhon), a reflection of the neocortex that is the discursive element in everything that defines our belonging to this world, an eminently social being (zoon politikon), creator of destinies - „In the beginning was the word!” and of miracles - „Sweet speech, much good it does!” The deliberate circumvention of the written word by quarantine of graphic signs for the precious purpose of preserving a mechanism of spiritual evolution, as it appears in Socrates, is fair and perennial. At the same time, the social dimension of the zōon politikon fulfilled the necessary and sufficient conditions for the promotion of perfected communication in documents. Also, the synonymous representation of a language with a nation depicts in words the struggle for freedom and unity, a treasured glory - „memories of another time”, the troubled thrill of a vox populi, vox Dei.

Keywords: *verba volant, scripta manent, the spoken word, the written word, diamond, grafen, our language is a treasure (limba noastră-i o comoară), a string of rare stone (șirag de piatră rară).*

1. Introducere

Celebrul proverb latin, „*Verba volant, scripta manent*” adaptat la ideea că „*Ceea ce este scris rămâne, ceea ce este spus apune*”¹ sau redescoperit în varianta sa inițială cu sensul diametral opus, „*Scripta manet, verba volant*” pretextat de necesitățile vremurilor în formula „*Scrisul stagnează, vorbele se deplasează*”², într-o manieră sau alta, atât susținătorii cât și oponenții fiecărei dintre variante se pronunță asupra dematerializării, în puzderia timpului a vorbei incantate, ori cufundate în patina timpului a principiului grafic. Retorică sau redactare? Cuvinte înnaripate sau însemne perene, asemenea unor diamante șlefuite, acestea sunt purtate în toate tipurile de comunicare umană pentru a ne asigura evoluția. Suntem, de altfel, succesori cu titlu universal al unui patrimoniu imaterial, inerent naturii umane – „animalul rațional” (*zōon logon ekhon*), reflexie a neocortexului care ființează elementul discursiv prin tot ceea ce definește apartenența noastră la această lume, ființă eminentamente socială (*zoon politikon*), creator de destine – „*La început a fost cuvântul!*”³ și de miracole – „*vorba dulce, mult aduce!*” Eludarea intenționată a cuvântului scris prin carantinarea semnelor grafice în scopul prețios de a conserva un mecanism al evoluției spirituale, așa cum apare la Socrate, este justă și perenă. Totodată, dimensiunea socială a lui *zōon politikon* a întrunit condițiile necesare și suficiente promovării unei comunicări perfectată în documente. De asemenea, reprezentarea sinonimă a unei limbi cu o națiune zugrăvește în cuvinte lupta pentru libertate și unitate, o glie comoară – „*amintiri din alte vremuri*”, glasul frământat al unui *vox populi, vox Dei*.

2. *Zōon Logon Ekhon*, (*ζῷον λόγον ἔχον*)

Una dintre cele mai cunoscute definiții ale ființei umane a fost dată de Aristotel în volumul *Politica*, în care afirmă că omul este un *zōon logon ekhon* (*ζῷον λόγον ἔχον*)⁴, concept consacrat de altfel ca drept natural al

1 În adaptare proprie autorilor lucrării propuse pentru *Journal for Freedom of Conscience*, Anca Ursache (Facultatea de Drept, Universitatea Nicolae Titulescu, București, România), Diana Kibak (Facultatea de Litere, Universitatea Națională Yurii Fedckovich, Cernăuți, Ucraina).

2 *Ibidem*.

3 Rotaru, Ioan-Gheorghe, „Logosul și înțelepciunea”, în *Studii de istorie a filosofiei universale*, editat de Alexandru Boboc, N.I.Mariș, XIII, București, Editura Academiei Române, 2005, pp. 295-324.

4 *Zōon Logon Ekhon* (*ζῷον λόγον ἔχον*) – „rational animal”.

Did Aristotle ever explicitly refer to man as a „rational animal” (*ζῷον λόγον ἔχον*)? htt-

omului⁵. Prin traducerea acestei unități de bază a vocabularului, stabilită în structura lui *logos* (λόγος) și adaptată în varianta de *limbaj*, omul este identificat cu „animalul rațional”, îndrituitul posesor de limbaj. Având în vedere etimologia termenului *logos* (λόγος), ar fi posibil să se ofere o altă explicație a acestei definiții, luând în considerare omul în capacitatea sa de a vedea relațiile care îl înconjoară și de a putea crea altele noi. În acest sens, într-o lucrare edificatoare cu relevanță retorico-lingvistică și cu accente pe comunicare, Erik Doxtader desprinde din esența conceptului o întrebare neîntrebată și presantă a posesiei despre cum să aducem (de) posedarea limbajului la recunoaștere⁶.

3. *Zōon Politikon*

În aceeași cheie, *Zōon Politikon* este ființa socială capabilă să se supună unor reguli, sociabilitatea constituind o trăsătură specific umană, întrucât așa cum precizează și Aristotel în *Politica*, omul este înzestrat cu rațiune și putere de gândire.⁷ Dar, deși activitatea intelectuală reprezintă ceea ce natura umană are mai nobil și mai elevat, această caracteristică nu este suficientă pentru desăvârșirea esenței umane, deoarece oamenii nu pot ființa ca specimene izolate, iar împlinirea lor intelectuală nu poate fi atinsă decât în interiorul societății, al statului, comunitatea și implicit comunicarea răspunzând unei tendințe naturale, fundamentale, unei necesități primare⁸. În viziunea teleologică a lui Aristotel, singură comunitatea împlinește omul, asigurându-i fericirea și binele către care tinde, în afara ei negăsindu-se decât *fiare și supraoameni*⁹.

ps://philosophy.stackexchange.com/questions/42206/does-aristotle-ever-explicitly-refer-to-man-as-a-rational-animal, consultat la data de 30.08.2024.

5 Ursache, A., Frățilă, C., *Ecce Homo! Între a înțelege natura umană și a lupta pentru drepturile omului*, București, Editions IARSIC, 2021, p. 148.

6 Doxtader, Erik, *Zōon Logon Ekhon: (Dis)possessing an Echo of Barbarism*, *Philosophy & Rhetoric* (2017) 50 (4): 452–472, <https://scholarlypublishingcollective.org/psup/p-n-r/article-abstract/50/4/452/200304/Zoon-Logon-Ekhon-Dis-possessing-an-Echo-of?redirectedFrom=fulltext>, consultat la data de 30.08.2024.

7 Rotaru, Ioan-Gheorghe, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renaștere*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005, pp. 164-172.

8 Trujillo, P.Ruiz, *Aristotel – De la potență la act. O politică foarte etică și o atică foarte politică*, București, Editura Litera, 2020, pp. 98-103.

9 Ursache, A., Frățilă, C., „Ecce Homo! Între a înțelege natura umană și a lupta pentru

4. Socrate – „cuvântul interzis” sau eludarea intenționată a cuvântului scris

Aflat cu totul într-o civilizație a oralității, Socrate nu a lăsat nimic scris, manifestând ca mulți alții o puternică rezervă în legătură cu semnele străine, inerente artei scrisului, după cum evocă personajul său în opera lui Platon:

„... căci scrisul va aduce cu sine uitarea în sufletele celor ce-l vor deprinde, lenevind-le ținerea de minte; punându-și credința în scris, oamenii își vor aminti din afară, cu ajutorul unor icoane străine, și nu dinlăuntru, prin caznă proprie (...) cât despre înțelepciune, învățăcelilor tăi tu nu le dai decât una părelnică, și nicidecum pe cea adevărată. După ce cu ajutorul tău vor fi aflat o grămadă de prin cărți, dar fără să fi primit adevărata învățătură, ei vor socoti că sunt înțelepți nevoie mare, când de fapt, cei mai mulți n-au nici măcar un gând care să fie al lor. Unde mai pui că sunt și greu de suportat, ca unii ce se cred înțelepți fără de fapt să fie”. (Phaidros, 275a-b).

Prin dialog, maieutică, dialectică, eristică, se moșește adevărul ca artă, ca necesitate. Dacă variante verosimile se pot identifica nenumărate, adevărul este unul singur; scriitura nu dă naștere decât iluziei de știință, iar nu științei autentice. Ea mărește ignoranța care nu are știre de sine, dezvoltă pretenția de știință, vehiculează eventual informația, și nu instruirea, nu întărește memoria, *mneme* (*μνήμη*), ci sub-memoria, *hypomnesis* (*υπομνήμη*). Socrate nu se va atinge deci de această artă – simulacru, *eidolon* (*εἶδωλον*) al gândirii vii - contrară învățăturilor sale și lucrurilor în care crede. El îndeamnă la același lucru: ca fiecare cuvânt să fie viu, în căutarea esențialului, a universului, a eternului, promovat ca unicul lucru ce contează.

Acesta este fără îndoială sensul fundamental al mesajului socratic: un sens uman, dar, de asemenea, ținând de divin prin *daimonul*¹⁰ care îi arată calea, îl inițiază, îi conduce pașii și apoi îl recheamă la sine. Transferul

drepturile omului”, în *Jurnalul libertății de conștiință*, vol. 9, nr. 3, 2021, p. 145.

10 *Daimon*, (*δαίμων*), adaptat la sensul de „zeu”, „apropo de divin”, este un termen de proveniență greacă, derivat din proto-indo-europeanul *daimon* „furnizor, împărțitor (de averi sau destine), se referea inițial la o zeitate mai mică sau un spirit călăuzitor, din catastiful neamului cantonat în Muntele Olimp, cum ar fi daimonii religiei și mitologiei antice grecești și ale religiei și filosofiei elenistice de mai târziu. Daimonii au fost probabil văzuți ca sufletele oamenilor din epoca de aur care acționau ca zeități tutelare, conform definiției *δαίμων* din *Lexiconul Liddell & Scott*, <https://www.etymonline.com/word/demon>, consultat la data de 22.10.2024.

de la comunicarea pură, spirituală, autentică din viziunea lui Socrate, la comunicarea eminent socială perfectată în documente, este un demers cvasibrutal, totuși necesar în a face coexistența umană și ierarhizările sale inerente vădit posibile.

5. Comunicarea socială perfectată în documente

Verba volant, scripta manent – Vorbele zboară, scrisul rămâne

Străvechiul proverb latin nerevendicat vreodată în curriculum literar individual, *Verba volant, scripta manent*, tradus ad-literam în limba română, se adaptează formulei lingvistice *vorbele zboară, scrisul rămâne* și este consemnat inițial în istorie odată cu discursul rostit de Caius Titus în Senatul roman¹¹, iar mai apoi este sedimentată certitudinea cunoașterii sale în secolul al XVII-lea în corpusul *De Libro Vitae* al lui Francis Turretin, referințe prin care se sugerează că vorbele în structura unui dialog sau monolog ar putea fi ușor de uitat, însă documentele scrise își însușesc caracterul unor probe prin păstrare și pot fi întotdeauna concludente în treburile publice. În aceeași cheie, sensul se răsfrânge și în chestiunile private, dacă două sau mai multe persoane doresc să stabilească un acord formal cu privire la ceva, este recomandat ca acesta să se realizeze în scris, decât să se bazeze pe un simplu acord verbal.

Cu toate acestea, venerația religioasă își pune amprenta în conștiința comportamentelor convertite la versetul 1:1 al Evangheliei după Ioan, *La început a fost cuvântul*:

„*Nam ut voces et verba volant, sed litera scripta manet, ita decretum Dei non est inane verbum, quod irritum fiat et solvi possit, sed verbum potens et efficax, quod, in mente Dei scriptum, mansurum est in aeternum, et certissime implendum*”¹².

„Căci precum vocile și cuvintele zboară, dar litera scrisă rămâne, tot așa zicerea lui Dumnezeu nu este un cuvânt gol (...) ci un cuvânt puternic și eficient, care, scris în mintea lui Dumnezeu, va rămâne pentru totdeauna și cu siguranță se va împlini”.

11 Bois, J.P, Centre de recherches sur l'histoire du monde atlantique, Université de Nantes. *Dialogue militaire entre anciens et modernes*, Presses universitaires de Rennes, 2004.

12 Lowe, John D, *De Libro Vitae, in Francisci Turretini Opera* (works of Francis Turretin), Edinburgh, vol. IV, (1687, 1848), p.212.

De asemenea, în aforismele și proverbele limbii române¹³ este adânc încetățenită ideea că *vorba este vorbă*, adică cele spuse au greutate, sunt bune și valabile, iar nu, *vorbe de clacă*, fără miez, esență și rost.

Redarea proverbului *Verba volant, scripta manent* în alte limbi române succesoare, cum ar fi italiana și franceza¹⁴, este identică în sublinierea sensului, insinuând o mai mare prudență în formularea unui text, în alegerea cuvintelor și în exprimarea sentimentelor, necesitatea scrisului câștigând rolul de a întocmi documente incontestabile, statuate în *alb-negru* într-un contract, ceea ce generează acțiuni în virtutea faptelor, și nu acțiuni bazate pe simple înțelegeri verbale care sunt facil rătăcite în memorie, ușor de contrazis și susceptibile de interpretate speculativă.

6. *Scripta manent, verba volant* –

Scrisul stagnează, vorbele se deplasează

„Parole alate” – „Vorbele înaripate”,

Există însă precizarea expresă, valabilă pentru limbile care și-au însușit responsabil monografia aforismului, în ceea ce privește ordinea inițială a enunțului circulată în sens invers, „*Scripta manent, verba volant*”, în care se observă, pe de o parte, conversia gramaticală a pluralului *manent* din prima versiune și singularul *manet* în cea de-a doua; pe de altă parte, varianta redată în limba engleză „*Verba volant, scripta manent*”, adaptată la formula (*spoken*) „*Words fly away written ones remain*”¹⁵ și, „*Verba volant, (sed) littera scripta manet*”, reprezentată cu precizia lingvistică „(*spoken*) *words fly away, but the written letter remains*”¹⁶, noțiunea de *scripta* poate fi atât un substantiv plural tradus prin scrieri, cuvinte scrise cât și un adjectiv singular care transformă englezescul *letter, littera* în sensul de *scrisoare, cuvânt scris*.

Cu aceste modificări promovate în enunțul ce se dorește înțelesul său arhaic și fundamental „*Scripta manent, verba volant*”, i se oferă aforismului un sens diametral opus, justificat într-o epocă în care majoritatea populației era analfabetă; astfel, s-ar putea sugera certitudinea că vorbele călătoresc,

13 DEX, disponibil online la <http://www.dexonline.ro:8080/definitie/vorb%C4%83>, accesat la data de 13.08.2024.

14 Grigorieff, Nathan, *Citations latines expliquées*, Paris, Eyrolles pratique, 2003, p. 192.

15 Wood, James, *Dictionary of Quotations from Ancient and Modern, English and Foreign Sources*, Frederick Warne and Co., London and New York, 1893, p. 512.

16 Robertson, John G., *Words for a Modern Age: A Cross Reference of Combining Latin and Greek Elements*, Senior Scribe Publications, Appendix, N', 1991, p. 253.

zboară din gură în gură, persistă în timp și permit mesajului lor să circule permanent, regăsite de această manieră în dimensiunea lingvistică italiană a lui *parole alate*¹⁷ tradusă prin *vorbe inaripate*, în timp ce, așa cum ne mărturisește matematicianul, logicianul și eseistul italian Odifreddi, scrierile sunt statice, rămân fixe și imobile, cufundate în praf, fără puterea de a-și răspândi conținutul¹⁸.

De altfel, *parole alate* este o expresie regăsită și în alte limbi, derivată dintr-o formulă homerică¹⁹ recurentă *épea pteróenta prosívda* (ἔπεα πτερόεντα προσηύδα) a spus cuvinte inaripate, care-și găsește sens și în vremurile moderne.

De asemenea, în dualitatea interpretării, impregnată cu accente speculative, așa cum sugerează expresia inițială în formula sa inversată, „*Scripta manent, verba volant*”, nu este de ignorat circumspecția în circumstanțe în care ar fi imprudent să se lase dovezi materiale ale unor opinii sau fapte ce ar putea fi folosite la un moment dat împotriva propriei persoane²⁰.

Revenind la completările nuanțate în mentalitatea poporului elen cu privire la aforismul în discuție, acesta, legatar al unei culturi grandioase, reamintește importanța și impactul cuvântului oral, existând domenii în care, în special când acesta îmbrățișează o promisiune permanentă, este chiar de evitat atunci când poate degenera într-o insultă și denigrare a promitentului care este ținut de obligația asumată. Cu titlu de exemplu, chiar și în anii 1980, în regiunile Creta și Pelopones ale Greciei, perioadă în care nu se pot ignora reformele administrative, multe bunuri imobiliare, în contextul politic de atunci, au fost transferate având ca temei puterea și onoarea cuvântului dat, în prezența martorilor, urmând ca documentele aferente în formatul contractelor să fie încheiate ulterior pentru a satisface nevoia administrativ-fiscală a statului²¹.

17 Parry, Milman, „About Winged Words”, in *Classical Philology* 32 (1937), pp. 59-63, apud: Adam Parry, *The Making of Homeric Verse. The Collected Papers of Milman Parry*, 1971, pp. 414-418.

18 Piergiorgio, Odifreddi, Piergiorgio, *In media stat virtus*, disponibil online la: <https://web.archive.org/web/20080309130609/http://www.vialattea.net/odifreddi/gates.htm>, accesat la data de 13.08.2024.

19 Calhoun, George Miller, *Homeric Repetitions*, in «*University of California Publications in Classical Philology*», 12 (1933), pp. 1-25.

20 Istituto della Enciclopedia Italiana fondata da Giovanni Treccani - <https://www.treccani.it/vocabolario/verba-volant-scripta-manent/>, accesat la data de 13.08.2024.

21 Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ηλίου, vol.18, Atena, Editura Ηλίου, p.1051.

Potrivit lui Alberto Manguel²², savant cosmopolit, poliglot, scriitor, traducător și editor argentinian-canadian, acesta se pronunță asupra aceluiași aforism clasic în forma sa inițială „*Scripta manet, verba volant*”, *actualmente acceptat în curentul nostru lingvistic în interpretarea „Ceea ce este scris rămâne, ceea ce este spus apune”* (în interpretare proprie autorilor prezentului articol), dar cu precizarea că anterior a exprimat exact contrariul, „*Scrisul stagnează, vorbele se deplasează*” (în interpretare proprie autorilor prezentului articol). Valoarea, salutul și prețuirea cuvântului rostit cu voce tare, deținător de aripi în misiunea sa de a răspândi mesajul este prioritar comunicării scrise, ale cărei cuvinte tăcute însemnate pe hârtie sfârșesc inerte, incognito, dematerializate.

7. „*Limba noastră-i o comoară ... povestiri din alte vremuri*”

Limba noastră – Alexei Mateevici, Imn Național și Oficial al Republicii Moldova

Plecând de la tâlcul parabolei Turnul Babel și până la reprezentarea sinonimă a unei limbi cu o națiune, este imposibil să nu te încerce fiorii celor mai emoționante sentimente cu privire la prețiozitatea unei limbi, așa cum este relevată și totodată revelată în versurile „*Limba noastră-i o comoară, în adâncuri înfundată, un șirag de piatră rară, pe moșie revărsată*”, la glasul unei națiuni „*Limba noastră-i vechi izvoade, povestiri din alte vremuri, și citindu-le-nșirate, te-nfiori adânc și tremuri*”, în care fiecui popor își rostește nemurirea „*Limba noastră-i graiul pâinii, când de vânt se mișcă vara, în rostirea ei bătrânii, cu sudori sfințit-au țara*”.

În această cheie, grandoarea poetică de peste timp a artistului Alexei Mateevici a determinat pe deputații din Parlamentul Republicii Moldova²³, la data de 25 iulie 1995 să promulge la rang de act normativ²⁴ cinci

22 Manguel, Alberto, *Una historia de la lectura*, Barcelona, Random House Mondadori, 2005, p. 99.

23 Tașcă, Mihai, *20 de ani fără Deșteaptă-te române!*, <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/20-de-ani-fara-desteapta-te-romane-1542202.html>, consultat la data de 17.10.2024.

24 Legea cu privire la Imnul de Stat al Republicii Moldova - Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 45-46/555 din 17.08.1995, <http://www.presedinte.md/rom/hym>, consultat la data de 17.10.2024. Imnul național și oficial al Republicii Moldova este transpus pe muzica compusă de Alexandru Cristea în aranjamentul realizat de Valentin Dînga. Legea cu privire la imn a fost publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 45-46/555 din 17 august 1995; înainte de stabilirea acestui imn, Republica Moldova a avut

strofe ale poeziei *Limba noastră* drept imn național²⁵ și oficial al Republicii Moldova. În esența fiecărui imn trăiește și domnește lupta pentru libertate și unitate, „*Înviați-vă dar graiul, ruginit de multă vreme, Ștergeți slinul, mucegaiul, al uitării-n care geme*”, este reflexia unui destin de neam, „*Strângeți piatra lucitoare, ce din soare se aprinde, Și-ți avea în revărsare, un potop nou de cuvinte*”, este freământul *vox populi, vox Dei*, adagiul rezultat din *consensus omnium*, ca dovadă pentru stabilirea unui adevăr și justetea unei expresii.

8. „un șirag de piatră rară”

*Alotropia carbonului*²⁶ - diamant, grafit, grafen

Continuând în spiritul prețiozității, menționăm în mod special despre carbon, unul dintre cele mai abundente componente din scoarța terestră montat în sistemul elementelor chimice, este cunoscut încă din antichitate, de la începutul civilizațiilor umane, în forma sa alotropică²⁷ de cărbune, de diamant începând cu anii 2500 î.Hr. în China, de grafit, mai nou de grafen descoperit și izolat în 2004 prin exfolierea grafitului, de către un grup de cercetători britanici de la Universitatea din Manchester, condus de profesorul olandez Andre Geim²⁸, cercetare pentru care a fost distins cu Premiul Nobel pentru Fizică în anul 2010²⁹, împreună cu colaboratorul său Kon-

pentru câțiva ani același imn de stat ca și România, imnul „*Deșteaptă-te, române!*”. Poemul original al lui Mateevici conținea 12 strofe a câte 4 versuri fiecare. Pentru imn acestea au fost reorganizate în doar 5 strofe (1, 2, 5, 8 și 12), de câte patru versuri fiecare.

25 Președenția Republicii Moldova, <http://www.presedinte.md/rom/hymn>, consultat la data de 17.10.2024.

26 *Allotrope* in *IUPAC Compendium of Chemical Terminology*, <http://goldbook.iupac.org/A00243.html>, consultat la data de 30.08.2024.

27 *Alotropia carbonului* - termenul este preluat din limba greacă *allostropos*, unde *allos* (ἄλλος) se traduce prin „altul”, iar *tropos* (τρόπος) prin „formă”; carbonul deține patru forme alotrope, după cum urmează: diamantul (când atomii de carbon sunt legați într-o structură tetraedrică), grafitul (când atomii de carbon sunt legați într-o structură hexagonală), fulerene (când atomii de carbon formează molecule poliedrice complexe, regulate) și grafen (când atomii formează pânze monodimensionale, cu o distribuție a atomilor tip fagure, în vârful unor hexagoane).

28 *The Nobel Prize in Physics 2010* was awarded jointly to Andre Geim and Konstantin Novoselov „for groundbreaking experiments regarding the two-dimensional material graphene”, <https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2010/summary/>, consultat la data de 22.04.2024.

29 *The Nobel prize*, <https://www.nobelprize.org/prizes/physics/>, consultat la dat de 22.04.2024.

stantin Novoselov³⁰, ambii de origine rusă.

Noțiunile de *grafit* și *grafen*, care fac obiectul referinței în acest segment de lucrare, abordat strict din punct de vedere lingvistic, punctează aceeași etimologie de proveniență greacă, și anume *graphein* (*γραφειν*) în sensul de *a scrie*, inspirație datorată urmei negre regăsită pe hârtie, proprietate care a determinat folosirea mineralului în fabricarea minelor de creioane. În epoca târzie a fierului, adnotată secolelor V și I î.Hr., grafitul este utilizat în activitățile practice și artistice la înnegrirea obiectelor din ceramică.

Plombagina, o altă denumire dată grafitului în literatura de specialitate, este folosită pentru a se face referire la un tip de produs din celuloză acoperit cu grafit ce servește la multiplicarea textelor, cunoscut și ca *hârtie de indigo*, denominație inspirată de cromatica caracteristică. Astfel, am putea spune că până și simbolistica scrisului are la bază componente prețioase din materia planetei albastre derivate din alotropia carbonului și înnemurită cu diamantul, cel mai valoros mineral activ din scoarța terestră.

Are, așadar, lumea mărturiilor scrise, origine regească, prețioasă, valoroasă prin calitățile, vechimea, raritatea și foloasele aduse omului?

9. Concluzii

Ce sunt cuvintele într-un final? Sunt ele diamante? Este posibilă o lume eminentemente orală ori una exclusiv grafică? Gândirea lui Socrate exersată prin maieutică, acea artă rafinată de a moși adevărul, pecetluiește și conservă un mecanism al evoluției spirituale, în care un lucru se prefigurează a fi cert în dimensiunea sa, și anume că, rostirea este cu rost!

Un cu totul alt sens împrumută dimensiunea socială a umanității care necesită forme probante pentru a asigura coexistența rapoartelor civile și ordinea publică riguros reglementată, căci, dincolo de manifestarea drepturilor naturale ale omului³¹, necesitatea drepturilor sociale a înregis-

30 Novoselov, K.S., Geim, A.K., Morozov, S.V., Jiang, D., Zhang, D.Y., Dubonos, S.V., Grigorieva, I.V., Frissov, A.A., *Electric Field Effect in Atomically Thin Carbon Films*, *The Stakes for Science Publishing*, <https://www.science.org/doi/10.1126/science.1102896>, consultat la data de 22.10.2024.

31 Rotaru, Ioan-Gheorghe, "A look at how the concept of human rights has evolved over time", în *Journal For Freedom of Conscience (Jurnalul Libertății de Conștiință)*, vol 11, nr.2 (2023), pp.825-874.

trat manifestări stringente de-a lungul istoriei³², și, punctăm în acest sens, doar trimiterea către Hannah Arendt prin celebra definiție a neajunsului uman social *nuditatea drepturilor fundamentale*³³. Dincolo de aceasta, insistând asupra prețiozității unei limbi identitare a unei națiuni, a unei cunoașteri, ca fundament primordial în comunicare, unitate și libertate³⁴ se încheagă acel *consensus omnium*, ca dovadă pentru stabilirea unui adevăr și justețea unei expresii.

Filosofia, prin esența ei problematizează asupra existenței și este completată în rațiunea sa de cunoașterea dreptului, care apropie în zestrea timpului nostru efemer, componenta siguranței și a sancțiunii; iată, așadar, înțelepciunea vieții și justețea conviețuirii, conservate la rang de principii dualiste ale aceleiași monede este revendicată maiestuos de destinele conforme licitului material și moral.

„*Verba volant, scripta manent*” – „Ceea ce este scris rămâne, ceea ce este spus apune” (în interpretare proprie autorilor prezentului articol) sau „*Scripta manent, verba volant*” – „Scrisul stagnează, vorbele se deplasează” (în interpretare proprie autorilor prezentului articol) indiferent de modul în care această piesă de patrimoniu imaterial, inestimabilă în conținutul și expresivitatea sa, a fost profitată de-a lungul timpului, este una de referință în transmiterea orală ori comunicarea scriptică a sensului și rostului celor ireversibile.

32 Rotaru, Ioan-Gheorghe, “The Transylvanian Diet: A Precedent to Human Rights and Religious Freedom - 400 Years Prior to the Universal Declaration of Human Rights”, în *Shaping a World of Freedoms: 75 Years of Legacy and Impact of the Universal Declaration of Human Rights*, Nelu Burcea and Liberato C. Bautista (eds.), New York, United Nations Plaza, UNEQUAL World Research Center, 2023, pp. 205-221.

33 Nuditatea abstractă a ființei omenești, principiu dezvoltat de Hannah Arendt în care lipsa drepturilor lovește însăși condiția umană, tradusă prin posibilitatea de a acționa în interiorul spațiului public, de aderare la o comunitate politică: „concepția drepturilor omului bazată pe existența presupusă a unei ființe umane ca atare s-a deteriorat exact în momentul în care au aderat la ea și s-au confruntat pentru prima dată cu oameni care au pierdut toate celelalte calități și relații specifice – cu excepția faptului că erau oameni. Lumea nu a găsit nimic sacru în goliciunea ființei umane”. Hannah Arendt, *The Origin of Totalitarianism*, Houghton Mifflin Harcourt, Boston, Massachusetts, US, 1976, p.299.

34 Rotaru, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitare-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 201-215.

Bibliografie:

- BOIS, J.P, Centre de recherches sur l'histoire du monde atlantique, Université de Nantes. *Dialogue militaire entre anciens et modernes*, Presses universitaires de Rennes, 2004.
- CALHOUN, George Miller, *Homeric Repetitions*, in «*University of California Publications in Classical Philology*», 12, 1933.
- GRIGORIEFF, Nathan, *Citations latines expliquées*, Paris, Eyrolles pratique, 2003.
- *Legea cu privire la Imnul de Stat al Republicii Moldova* - Monitorul Oficial al R.Moldova nr. 45-46/555 din 17.08.1995.
- LOWE, John D, *De Libro Vitae*, in *Francisci Turretini Opera* (works of Francis Turretin), Edinburgh, vol. IV, p. 212 (1687, 1848).
- MANGUEL, Alberto, *Una historia de la lectura*, Barcelona, Random House Mondadori, 2005.
- PARRY, Milman, *About Winged Words*, in «*Classical Philology*» 32 (1937) pp. 59-63, apud: Adam Parry, *The Making of Homeric Verse. The Collected Papers of Milman Parry*, 1971.
- ROBERTSON, John G., *Words for a Modern Age: A Cross Reference of Combining Latin and Greek Elements*, Senior Scribe Publications, Appendix, N', 1991.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "Logosul și înțelepciunea" ("Logos and wisdom"), în *Studii de istorie a filosofiei universale*, edited by Alexandru Boboc, N.I.Mariș, XIII, Bucharest, Editura Academiei Române, 2005, pp. 295-324.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "A look at how the concept of human rights has evolved over time", în *Journal For Freedom of Conscience (Jurnalul Libertății de Conștiință)*, vol 11, nr.2 (2023), pp. 825-874.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, "The Transylvanian Diet: A Precedent to Human Rights and Religious Freedom - 400 Years Prior to the Universal Declaration of Human Rights", în *Shaping a World of Freedoms: 75 Years of Legacy and Impact of the Universal Declaration of Human Rights*, Nelu Burcea and Liberato C. Bautista (eds.), New York, United Nations Plaza, UNEQUAL World Research Center, 2023, pp. 205-221.
- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Om-Demnitate-Libertate*, Cluj-Napoca, Editura Risoprint, 2019, pp. 201-215.

- ROTARU, Ioan-Gheorghe, *Istoria filosofiei, de la începuturi până la Renașterea*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2005.
- TRUJILLO, P.Ruiz, *Aristotel – De la potență la act. O politică foarte etică și o atică foarte politică*, București, Editura Litera, 2020.
- URSACHE, A., FRĂȚILĂ, C., Ecce Homo! Între a înțelege natura umană și a lupta pentru drepturile omului, în *Jurnalul libertății de conștiință*, vol. 9, nr.3, 2021, pp. 142-158.
- WOOD, James, *Dictionary of Quotations from Ancient and Modern, English and Foreign Sources*, London and New York, Frederick Warne and Co., 1893.
- Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν Ηλίου, (Dicționar Enciclopedic), Atena, Editura Ηλίου, vol.18, 1980.

Sitografie:

- Allotrope in *IUPAC Compendium of Chemical Terminology*, <http://gold-book.iupac.org/A00243.html>.
- Dicționarul Explicativ al Limbii Române, <http://www.dexonline.ro:8080/definitie/vorb%C4%83>
- Doxtader, Erik, *Zōon Logon Ekhon: (Dis)possessing an Echo of Barbarism*, *Philosophy & Rhetoric* (2017) 50 (4): 452–472, <https://scholarlypublishingcollective.org/psup/p-n-r/article-abstract/50/4/452/200304/Zoon-Logon-Ekhon-Dis-possessing-an-Echo-of?redirectedFrom=full-text>
- Istituto della Enciclopedia Italiana fondata da Giovanni Treccani - <https://www.treccani.it/vocabolario/verba-volant-scripta-manent/>
- The Nobel Prize in Physics 2010 was awarded jointly to Andre Geim and Konstantin Novoselov „for groundbreaking experiments regarding the two-dimensional material graphene”, <https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2010/summary/>
- The Nobel prize, <https://www.nobelprize.org/prizes/physics/>
- Novoselov, K.S., Geim, A.K., Morozov, S.V., Jiang, D., Zhang, D.Y., Dubonos, S.V., Grigorieva, I.V., Frissov, A.A., *Electric Field Effect in Atomically Thin Carbon Films*, *The stakes for Science*, <https://www.science.org/doi/10.1126/science.1102896>
- Online Etymology Dictionary, <https://www.etymonline.com/word/demon>

- Philosophy. Did Aristotle ever explicitly refer to man as a „rational animal” *zōon logon ekhon* (ζῷον λόγον ἔχον)? <https://philosophy.stackexchange.com/questions/42206/does-aristotle-ever-explicitly-refer-to-man-as-a-rational-animal>
- Piergiorgio, Odifreddi, Piergiorgio, *In media stat virtus*, disponibil online la: <https://web.archive.org/web/20080309130609/http://www.vialattea.net/odifreddi/gates.htm>.
- Președenția Republicii Moldova, <http://www.presedinte.md/rom/hymn>.
- Tașcă, Mihai, *20 de ani fără „Deșteaptă-te române!”*, <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/20-de-ani-fara-desteapta-te-romane-1542202.html>.